

J.M. COETZEE

Dezonoare

Traducere din engleză de
FELICIA MARDALE

HUMANITAS
fiction

Pentru un bărbat de vârsta lui, cincizeci și doi de ani, divorțat, reușise să-și rezolve destul de bine, credea el, nevoile sexuale. În fiecare joi după-amiaza, merge cu mașina până la Green Point. La două după-amiaza fix, apasă pe butonul interfonului aflat la intrarea în imobilul Windsor Mansions, se prezintă și intră. La ușa apartamentului cu numărul 113, îl așteaptă Soraya. Se duce direct în dormitor, care este plăcut mirositor și iluminat discret, și se dezbracă. Soraya iese din baie, își lasă halatul să alunece pe pardoseală și se strecoară lângă el în pat.

— Ți-a fost dor de mine? îl întreabă ea.

— Mi-e tot timpul dor de tine, îi răspunde el.

Îi mângâie trupul ca mierea, neatins de razele soarelui, îi desface picioarele, îi sărută sânii. Fac dragoste.

Soraya este zveltă și suplă, are păr lung și negru și ochi negri, limpezi. Tehnic vorbind, este destul de bătrân încât să-i fie tată; însă, tot tehnic vorbind, un bărbat poate avea copii și la doisprezece ani. O vizitează de peste un an; o găsește total satisfăcătoare. În plictisul săptămânii pustii, joia a devenit o oază de *luxe et volupté*.

În pat, Soraya nu este exuberantă. Are mai degrabă o fire calmă, calmă și docilă. Și, judecând după părerile pe care le are, e surprinzător de moralistă. Se simte ofensată când vede turistele cum își expun sânii dezgoliți pe plajele publice („ugere“, cum le numește ea); consideră că vagabonzii ar trebui adunați de pe străzi și puși la muncă, să dea cu mătura. Cum reușește să

pună de acord opiniile personale cu activitatea profesională, preferă să n-o întrebe.

Fiindcă Soraya îi oferă plăcere, și fiindcă nu-i înșală niciodată așteptările, a-nceput să simtă un soi de afecțiune pentru ea. Până la un punct, crede el, această afecțiune este împărtășită. Sigur, poate că afecțiunea nu înseamnă tocmai dragoste, însă cel puțin face parte din aceeași familie de cuvinte. Ținând cont de începutul tern al relației lor, sunt norocoși, și unul și celălalt: el s-o fi găsit pe ea, ea să-l fi găsit pe el.

Sentimentele lui, își dă seama de asta, sunt cele ale unui bărbat mulțumit de sine, chiar condescendent. Cu toate astea, nu vrea să renunțe la ele.

Pentru o ședință de nouăzeci de minute, îi plătește 400 de ranzi¹, din care jumătate îi revine Agenției *Discreet Escorts*. Păcat că *Discreet Escorts* încasează atât de mult. Însă apartamentul cu nr. 113, ca și alte apartamente din clădirea Windsor Mansions, le aparține; într-un anumit sens, se poate spune că și Soraya le aparține, această parte a ei, această funcție pe care o îndeplinește.

A cochetat cu ideea de a o ruga să se întâlnească în timpul ei liber. I-ar plăcea să-și petreacă o seară în compania ei, poate chiar o noapte întreagă. Însă nu și dimineața următoare. Se cunoaște prea bine pe sine pentru a o supune experienței din dimineața următoare, când este rece, ursuz și abia așteaptă să rămână singur.

Așa e firea lui. Și nu mai are cum să se schimbe, e prea bătrân pentru asemenea schimbări. Temperamentul lui este format, definitiv. Craniul, și apoi temperamentul: cele mai solide părți din corpul omenesc.

Fă cum te îndeamnă firea. Și nu-i o filozofie, nu ar onora-o cu acest calificativ. Este o regulă, ca și Regula Sfântului Benedict.

El e un bărbat în putere, cu mintea limpede. De profesie este, sau a fost și este, un exeget, iar erudiția încă îi solicită,

¹ Moneda sud-africană. (N. ed.)

cu intermitențe, latura cea mai intimă. Trăiește în limitele venitului său, ale firii sale, ale resurselor lui afective. Dacă e fericit? După majoritatea etaloanelor, da, crede că este. Totuși, nu uită ultimul refren al corului din *Oedip*: nu spune că un om e fericit decât după moarte.

Cât privește sexul, trăirile lui, deși intense, nu au fost niciodată pasionale. Dacă ar fi să-și aleagă un totem, acela ar fi șarpele. O partidă de amor cu Soraya probabil că este, așa își închipuie el, asemănătoare împerecherii dintre doi șerpi: lungă, abandonată, însă într-o câțva abstractă, seacă, până și în momentele cele mai toride.

Să fie și totemul Sorayei tot șarpele? Fără îndoială, cu alți bărbați și ea devine o altă femeie: *la donna è mobile*. Totuși, la nivel temperamental, afinitatea dintre ei sigur nu poate fi mimată.

Deși, judecând după ocupația ei, Soraya este o ușuratică, el are încredere în ea, în anumite limite. În timpul petrecut împreună, el îi vorbește cu oarecare lejeritate, în unele ocazii chiar i se destăinuie. Ea știe datele existenței lui. I-a povestit despre cele două căsătorii, despre fiica sa, despre suișurile și coborâșurile din viața acesteia. Soraya îi cunoaște multe dintre păreri.

Despre existența pe care o duce în afara imobilului Windsor Mansions, Soraya nu i-a spus nimic. Este convins că Soraya nu e numele ei adevărat. Sunt unele semne că ar fi născut un copil, sau chiar mai mulți. Și poate că nici măcar nu e o profesionistă. Poate că lucrează pentru agenție una sau două după-amiezi pe săptămână, iar în rest duce o viață respectabilă undeva la periferie, în Rylands sau în Athlone. Deși ar fi neobișnuit pentru o musulmană, orice e posibil în ziua de azi.

Despre slujba lui nu vorbește prea mult, pentru că nu vrea să o plictisească. Își câștigă existența la Universitatea Tehnică din Cape, fosta Universitate Cape Town. A fost profesor de limbi moderne până la desființarea catedrei de Limbi Clasice și Moderne, o măsură luată în cadrul marii raționalizări, iar după aceea a devenit profesor adjunct de comunicare. Ca toți

cei care fac parte din personalul restructurat, are dreptul să susțină în fiecare an un curs într-un domeniu de specialitate, indiferent de numărul studenților înscriși, fiindcă asta îi ridică moralul. Anul acesta, ține un curs despre poezii romantici. În rest, predă Comunicare 101, „Cunoștințe de comunicare“, și Comunicare 102, „Cunoștințe avansate de comunicare“.

Deși își dedică un număr de ore pe zi acestei noi discipline, consideră că premisa sa fundamentală, după cum apare enunțată în manualul de Comunicare 101, este scandalosă: „Societatea omenească a creat limbajul cu scopul de a-l ajuta pe om să transmită semenilor gândurile, sentimentele și intențiile sale“. Părerea lui în această privință, deși preferă să nu o facă publică, este că originea limbajului se află în muzică, iar originea cântului în nevoia de a umple cu sunete sufletul omenesc, mult prea încăpător și oarecum pustiu.

Într-o carieră de un sfert de secol, a publicat trei cărți, dintre care nici una nu a iscat vâlvă, nici măcar vreun frison: prima este despre operă (*Boito și legenda lui Faust: geneza lui Mefistofel*), cea de-a doua, despre viziune ca eros (*Viziunea sfântului Victor*), cea de-a treia, despre Wordsworth și istorie (*Wordsworth și povara trecutului*).

În ultimii ani, a cochetat cu ideea unei opere despre Byron. La început, și-a spus că va fi o altă carte, un alt opus critic. Însă toate elanurile sale scriitoricești au degenerat în plictis. Adevărul este că e sătul de critică, de proză cântărită la kilogram. Ceea ce și-ar dori într-adevăr să compună este muzică: *Byron în Italia*, o meditație despre iubirea dintre sexe, transpusă în forma unei opere camerale.

În timp ce înfruntă cursurile de comunicare, prin minte i se perindă frânturi de replici, acorduri, fragmente muzicale din opera sa nescrisă. Niciodată n-a fost un profesor prea grozav; în această instituție de învățământ, transformată și, în opinia lui, secătuită, el se simte mai străin ca oricând. Însă, în fond, la fel se simt și alți colegi de-ai săi de generație care poartă, ca și

el, povara unei educații inadecvate sarcinilor ce le revin; un fel de clerici într-o eră postreligioasă.

Și cum nu are nici un pic de considerație pentru materia pe care o predă, nici nu produce cine știe ce impresie asupra studenților săi. Ei privesc în gol când le vorbește sau uită cum îl cheamă. Indiferența lor îl doare mai mult decât ar vrea să recunoască. Își onorează însă conștiințios obligațiile pe care le are față de ei, față de părinții lor și față de stat. În fiecare lună, clasează, adună, citește și face adnotări pe marginea lucrărilor studenților săi, le corectează greșelile de punctuație, de ortografie sau de limbă, punând câte-un semn de întrebare în dreptul argumentărilor slabe, atașând fiecărei lucrări o succintă și atentă observație critică.

Continuă să predea fiindcă așa își câștigă pâinea; dar și pentru că e o lecție de umilință, îi amintește care îi e locul în lume. Nu-i scapă ironia situației: cel care este chemat să predea învață cea mai aspră lecție, iar cei care sunt chemați să învețe nu învață nimic. Este un aspect al meseriei lui de care preferă să nu îi pomenească nimic Sorayei. Se îndoiește că în profesia ei ar putea exista ironii asemănătoare.

În bucătăria apartamentului din Green Point se găsesc un ibric, cești din plastic, un borcan cu ness, un bol cu plicuri de zahăr. În frigider există o mică rezervă de apă îmbuteliată. În baie, în dulapul pentru lenjerie curată, se află un săpun și prosoape împăturite și aranjate în teanc. Soraya își păstrează trusa de machiaj în mica geantă de voiaj. Este un loc de tranzit, nimic mai mult, funcțional, curat, bine organizat.

Prima dată când l-a primit, Soraya era dată pe buze cu un ruj roșu-aprins și machiată violent la ochi. Fiindcă îl deranja să simtă cum i se lipește de față fardul ei, a rugat-o să se șteargă. Ea s-a conformat, docilă, iar de atunci nu s-a mai machiat niciodată. O persoană dispusă să învețe, ascultătoare, doritoare.

Îi place să-i ofere cadouri. De Anul Nou i-a dăruit o brățară lucrată în email, iar la încheierea Ramadanului i-a dăruit un

bâtlan miniatural din malahit care i-a atras privirile într-un magazin cu antichități. Îl încântă bucuria pe care o afișează ea, mai ales că nu este afectată.

Este surprins să constate că cele nouăzeci de minute pe săptămână în compania unei femei sunt suficiente să îl facă fericit, el care credea până nu de mult că are nevoie de o soție, un cămin, o căsnicie. Nevoile sale se dovedesc a fi foarte sumare, ușoare și pasagere, ca acelea ale unui fluture. Fără sentimente, în orice caz nu foarte profunde, doar din cele care abia se ghicesc: o părere de mulțumire, un fundal liniștitor de bas, asemenea vuietului înfundat al traficului care îi leagănă pe cetățeni până cad în brațele somnului, sau liniștii desăvârșite care îi învăluie pe locuitorii de la țară.

Gândul îi zboară la Emma Bovary, întorcându-se acasă împlinită, cu privirea tulbure, după o după-amiază de regulat nebunesc. *Așadar, asta-i fericirea!* își spune Emma, admirându-se în oglindă. *Așadar, aceasta-i fericirea pe care o cântă poezii!* Dacă Emma, spectrala Emma, ar reuși vreodată să găsească drumul spre Cape Town, ar lua-o cu el într-o după-amiază de joi, să-i demonstreze cum poate să arate fericirea: o fericire moderată, o fericire temperată.

Apoi, într-o sâmbătă dimineață totul se schimbă radical. Iese cu treburi în oraș. Se plimbă pe strada St. George, când privirea îi cade pe o siluetă zveltă, care înaintează purtată de valul mulțimii, chiar în fața lui. Este Soraya, fără îndoială, încadrată de doi copii, doi băieți. Toți trei cară niște pachete; au fost la cumpărături.

Mai întâi ezită, apoi o urmează păstrând o oarecare distanță. Cei trei intră în localul cu specialități pescărești Captain Dorego's Fish Inn. Băieții au aceiași ochi negri și strălucitori ca ai Sorayei. Nu pot fi decât copiii ei.

Trece de restaurant, se întoarce, trece pentru a doua oară prin fața localului Captain Dorego. Cei trei s-au așezat la o masă,

chiar în dreptul ferestrei. Preț de o clipă, privirea Sorayei se încrucișează cu privirea lui, prin sticla ferestrei.

De când se știe, a fost un citadin, simțindu-se ca la el acasă în marea de trupuri omenești în care amorezii se plimbă țațoși și aruncă priviri pătrunzătoare ca niște săgeți. Regretă pe loc schimbul de priviri dintre el și Soraya.

La rendez-vous-ul din joia următoare, nici unul dintre ei nu pomeneste despre incident. Totuși, amintirea momentului plutește în aer, făcându-i să nu se simtă în largul lor. Nu intenționează să tulbure ceea ce trebuie să fie, pentru Soraya, o viață dublă, cu toate riscurile pe care le presupune ea. Este total de acord cu viețile duble, cu viețile triple, cu viețile trăite în compartimente. Adevărul este că acum simte pentru ea parcă și mai multă tandrețe decât înainte. *Secretul tău este în siguranță*, i-ar plăcea să îi spună.

Însă nici ea, nici el nu pot ignora întâmplarea. Cei doi băieți încep să se insinueze între ei, jucându-se tăcuți ca niște umbre într-un colț al camerei în care mama lor se acuplează cu necunoscutul. În brațele Sorayei, el devine, pentru o clipă, tatăl lor: tată adoptiv, tată vitreg, tată-fantomă. Mai târziu, după ce pleacă din patul ei, le simte privirea studiindu-l curios, pe furiș.

Fără voia lui, îi zboară gândul la celălalt tată, cel adevărat. Oare bănuiește cu ce se ocupă soția lui, sau preferă să aibă conștiința împăcată a neștiutorului?

El însuși nu are fii. Copilăria și-a petrecut-o într-o familie cu multe femei. Pe măsură ce mama, mătușile, surorile au ieșit din peisaj, au fost înlocuite, la momentul convenit, de iubite, soții, o fiică. Compania acestora a făcut din el un bărbat care iubește femeile și, până la un punct, un afemeiat. Cu statura sa, oasele lui tari, pielea oacheșă, părul bogat, putea oricând conta pe o anumită doză de magnetism. Dacă privea o femeie într-un anumit fel, cu o anumită intensitate, ea îi întorcea privirea, se putea bizui pe asta. Așa trăia el; de ani, de decenii, aceasta era coloana vertebrală a existenței lui.